

Б. Барвінський

Коротка історія

~~383~~

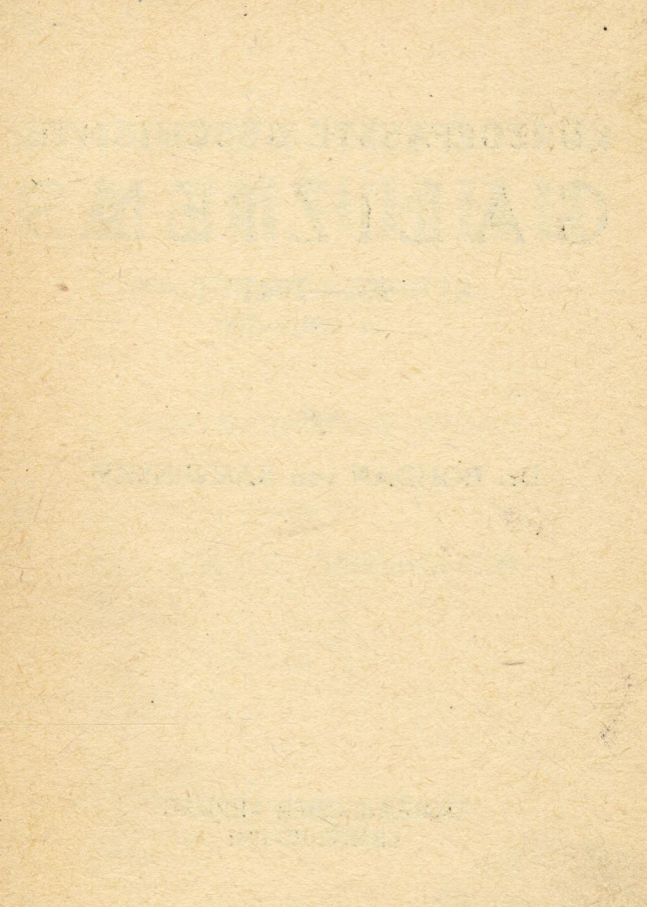
Д-Р БОГДАН БАРВІНСЬКИЙ

КОРОТКА ІСТОРІЯ ГАЛИЧИНИ

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО

up
that
is

KURZGEFASSTE GESCHICHTE
GALIZIENS

907—1941

VON

Dr. BOHDAN von BARWINSKY

UKRAINISCHER VERLAG
LEMBERG 1941

06.10

50378.

КОРОТКА ІСТОРІЯ ГАЛИЧНИ

ПРОДОВЖ ТИСЯЧЛІТТЯ
907—1941 р.

З ДВОМА ІСТОРИЧНИМИ КАРТАМИ

НАПИСАВ

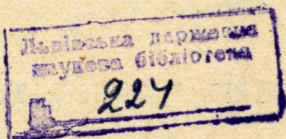
Д-Р БОГДАН БАРВІНСЬКИЙ

383

*Окружная
исп. инст. д. Барвинский*

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
ЛЬВІВ 1941

І-ША ДОБА

ЧАСИ ПОЛІТИЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ГАЛИЧИНИ

907—1349 р.

1. ОБ'ЄДНАННЯ ГАЛИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ З КИЇВСЬКОЮ ДЕРЖАВОЮ

907—1084 р.

Галичина¹ увійшла в склад великої Київської Держави вже перед 900-им роком за князювання Олега Віщого. Найдавніший літопис (званий звичайно „Літописом Нестора“), описуючи великий похід Олега на Царгород у 907 р., згадує між племенами, які входили в склад його великого війська, крім варягів і численних фінських та слов'янських племен, як радимичів і кривичів, також велике число українських племен: полян, деревлян, сіверян, тиверців, що жили над Дністром, дулібів, що жили над Бугом (де їх городи Бужськ і Червен), а також хор-

ватів, що жили на верхів'ях Дністра вздовж карпатських гір аж по ріку Сян². І хоча походження хорватів досі вченими не з'ясовано, а їх приналежність до українських племен не зовсім певна³, все таки приналежність цілої Наддністрянської Галицької області з Покуттям, (де Львів, Галич, Коломия, Тереховля, Тернопіль, Станиславів, Снятин), областей над Сяном (де Перемишль, Сянік і Ярослав) і областей над Бугом (де Бужськ, Червен, Холм і Белз) до Київської Держави перед тим, поки перший польський історичний князь Мешко I виступив у 963 р. на дієвому видні, безсумнівна⁴.

За часів Ігоря і Святослава не чуємо про ці області нічого аж до Володимира Великого. Але знову нема сумніву, що їх частина тільки на якийсь час відокремилася від Київської Держави. Непевно одначе, коли воно сталося, чи за Ігоря, який мусив воювати навіть із близькими деревлянами й уличами, чи за малолітності Святослава після смерти Ігоря, чи тоді, як Святослав ходив походами на хозар, касогів-черкесів та ясів і вятичів, чи на-

решті тоді, як уся його увага була спрямована на завоювання наддунайської Болгарії й боротьбу з греками, а може лише в часі братовбивчої війни між синами Святослава — Ярополком, Олегом і Володимиром. Досить, що Володимир, ставши після смерти своїх братів одиноким володарем Київської Держави, прагнув деякі області, які від неї відпали, наново з нею об'єднати.

На основі всього вище сказаного буде зрозумілим те, чому Володимир відправився в 981 р. походом на захід і, по словам нашого літописця, зайняв пограничні города: Перемишль (над Сяном), Червен (над Гучвою, допливом Буга) й інші города, яких одначе літописець не згадує⁵.

Але звістка нашого літописця, що Володимир зайняв ці города від „ляхів“ (цебто від поляків), невірна, бо в тих часах польський князь Мешко I не мав ще у своїх руках навіть Кракова, який зайняв лише його син Болеслав Хоробрий (999 р.) разом із цілою областю над горішньою Вислою.⁶ В часах Мешка I Краків належав чехам (по звісткам сучасного арабського географа Ібрагіма ібн-Якуба і чеського лі-

тописця Кузьми Празького, який жив в рр. 1039—1125).⁷ До речі годиться зауважити, що назва „Перемишль“ скоріше може бути зв'язана з тодішньою чеською княжою династією „Перемишлидів“, а не з якимсь мітичним польським князем Пшемиславом.⁸

Ця частина нашого літопису, в якій міститься звістка про похід Володимира Вел. в 981 р. на „ляхів“, походить щойно з кінця XI століття. Здогад нашого літописця, який так давніх часів не пам'ятав, пішов без сумніву від того, що з 1018 р. (тобто від походу Болеслава Хороброго на Київ) ішов про ті пограничні городи (названі опісля „Червенськими городами“) завзятий спір між Польщею і Київською Державою, отже наш літописець, знаючи про це, навмання вмістив під 981 р. „ляхів“ (тобто поляків) як таких, від кого Володимир ці городи „зайняв“.⁹

Так отже, Володимир Вел. об'єднав наново найдалі на захід висунену частину Галичини, тобто в області хорватів і дулібів розташовані пограничні городи над Сяном (Перемишль) і Бугом (Червен і Белз) із Київською Державою.

до якої вони належали вже за Олега.¹⁰ З часу Володимира сидів у Галичині спочатку його син Борис, потім Всеволод.¹¹ В 1018 р. Болеслав Хоробрий, допомагаючи своєму зятеві Святополкові проти Ярослава Мудрого, вертаючись з походу на Київ, прилучив згадані пограничні т. зв. „Червенські городи“ до Польщі, але Ярослав у 1030 і 1031 р. знову відібрав їх від Болеславового сина Мешка II та заложив там ще новий город над Сяном, Ярослав. Вдруге втрачено пограничні „Червенські городи“ в 1069 р. Приєднав їх до Польщі Болеслав Сміливий, вертаючись з походу на Київ, де посадив прогнаного братами Ярославового сина Ізяслава. Та незабаром після вигнання Болеслава Сміливого з Польщі в 1079 р., за його брата Володислава Германа, повернуто знову ті городи раз назавжди.

Двократна хвилева втрата пограничних „Червенських городів“ (1018 і 1069) р.) не має нічого спільного з утратою чи здобуттям цілої Галицької області. Від часів Володимира Вел., який за прикладом Олега об'єднав згадані пограничні городи з Київською Державою, Галичина (за

винятком „Червенських городів“) була постійно в руках українських князів аж до занепаду Галицько-Володимирської Держави. В 1064 р. бачимо там князем Ростислава, сина Володимира Ярославича,¹² звідкіль одначе прогнали його стріяни й він помер у Тмуторокані. В 1077—1084 р. (отже в часах Болеслава Сміливого й Володислава Германа) сидів у Галичині Ярополк, син Ізяслава київського,¹³ аж вкінці сини прогнаного Ростислава здобули Галичину, яка лишалася довгий час у володінні династії Ростиславичів.

2. НЕЗАЛЕЖНЕ ГАЛИЦЬКЕ КНЯЗІВСТВО

(ДИНАСТІЯ РОСТИСЛАВИЧІВ)

1084—1188 р.

Галицьке Князівство, яке було припало внукові Ярослава Мудрого, Ростиславові, але якого його позбавлено, здобули знов три його сини: Рюрик, Володар і Василько. Тут утворили вони зразу три князівства: Володар осів у Перемишлі, Рюрик у Звенигороді, а Василько в Тереховлі. Вони князували з 1084—

1124 р. По їх смерті син Володаря, Володимирко I з'єднав їх у одно князівство, а коли переніс столицю з Перемишля до Галича в 1147 р., ціла область прийняла назву „Галичина“.

До Галицької області відносилися тоді і теперішня Буковина, а звісна апострофа „Слова о полку Ігореве“ до Ярослава Осмомисла простягає галицькі володіння ще далі — в землі по дунайському Серету і нижньому Пруту, аж до нижнього Дунаю, де Ярослав „зачинив ворота Дунаєві“ та „рядив суди до Дунаю“ і де в XI—XII стол. від часу до часу виступають перед нами в наших джерелах якісь руські (українські) князі і княжі волості.¹⁴ Там же на Дунаю лежав Малий Галич (сьогодні румунський Галач), заснований галицькими виходцями.¹⁵

Володимирко I князував з 1124—1153 р.

Ярослав Осмомисл, його син, князував з 1153—1187 р.

Олег, син Ярослава Осмомисла, князував з 1187—1188 р., Володимир II, син Ярослава Осмомисла, князував з 1187—1188 і вдруге з 1189—1199 р.

3. ГАЛИЦЬКО-ВОЛОДИМИРСЬКА (ВОЛИНСЬКА)
ДЕРЖАВА
(ДИНАСТІЯ РОМАНОВИЧІВ)

1188—1349 р.

На Володимирі II та Олегу, синах Ярослава Осмомисла, а внуках Володимирка I, вимер рід Ростиславичів. На запросини галицьких бояр засів у Галичині волинський князь Роман Мстиславич, засновник династії Романовичів. За князя Романа і його сина Данила входила в склад Галицько-Володимирської Держави також Київська земля. Князь Данило прийняв королівську корону від папи Інокентія IV і коронувався в 1253 р. на „короля Руси“ в надії, що папа і західно-європейський католицький світ допоможе йому в боротьбі з татарською ордою, яка в 1240 р. знищила не лише Київ, але й землі Галицько-Володимирської Держави. Столицю переніс він з Галича до Холму, який сам побудував, щоб жити здалека від коромольних бояр.

Син Данила, Роман, змагав збройно, хоча й безуспішно, до осягнення австрійської княжої корони після вимирання князівського роду Бабенбергів, з яких остан-

ньою наслідницею, Гертрудою, одружився. Другий син Данила, Лев I, який князував знову в Галичі, переніс столицю до Львова, побудованого його батьком, а третій, Шварно, засів на якийсь час на великокнязівському литовському столі. Князь Юрій I. Львович уживав також, як його дід Данило, титулу „короля Руси“. За нього Галицько-Володимирська Держава збільшилася землями Закарпаття, які належали колись до Володимира Вел., але потім були втрачені на користь Угорщини. Сини короля Юрія I, Андрій і Лев II, воювали з татарами, а коли загинули, польський король Володислав Локеток назвав їх у листі до папи „непоборимим щитом“ для Польщі та шкодував з приводу їх смерти. Князя Болеслава-Юрія II, по матері українця (він був внуком короля Юрія I по доньці), по батькові поляка з Мазовії, з роду П'ястів, отруїли ті самі бояри, які його закликали князувати після вимирання Романовичів як їх правного спадкоємця. Він підписувався „князем Галичини і Володимирії“ або „князем усієї Малої Руси“, як тоді звалася Галицько-Володимирська Держава в про-

тивенстві до Київської Держави. В грамоті з 1325 р. згадує він „наших предків, бл. п. короля Данила, нашого прадіда Льва й нашого найдорожчого діда Юрія“, в грамоті з 1334 р. згадані також „наші найдорожчі попередники: Роман, Данило, Лев, Юрій і Андрій“, а в грамоті з 1335 р. „наші бл. п. попередники королі й князі: Роман, Данило, Лев, Юрій та Андрій“.

Та з його смертю незалежність Галичини не скінчилася. Коли по його смерті польський король Казимир Вел., як свояк його і свояк Романовичів, заскочив із уграми до Галичини, найстарший із галицьких бояр, Дмитро Дедько, в союзі з татарами відігнав і поляків і угрів. Казимирові вдалося зайняти в 1340 р. тільки Сяніччину. В решті Галичини володів до 1349 р. литовський князь Любарт Гедимінович, зять князя Болеслава-Юрія II як правний спадкоємець династії Романовичів. Пам'яткою його володіння в Галичині є дзвін з його християнським іменем „Дмитра“, відлитий у 1349 р., який знаходиться досі в катедральному храмі св. Юра у Львові. Тільки в 1349 р. зайняв Казимир Вел., з роду П'ястів, цілу Галичину із Львовом. В цей спосіб втратила Галичина

остаточно своєю незалежність, яку мала від часів Олега.

Роман князував з року 1188—1205.

Данило князував з року 1205—1264.

Лев I князував з року 1264—1300.

Юрій I князував з року 1300—1308.

Лев II князував з року 1308—1323.

Юрій II князував з року 1325—1340.

Любарт князував з року 1340—1349.

II-ГА ДОБА

ЧУЖІ ДИНАСТІЇ

1349—1772 р.

Галичиною володів спочатку Казимир Вел. (1349—1370) і підписувався „королем Польщі і Малої Русі“, вважаючи себе „правним спадкоємцем“ Галичини по Романовичах, як це зазначив в одній із своїх грамот (1354 р.), в якій місто Ряшів із своєю цілою областю вважається як „положене в Руській землі“ (в Галичині).¹⁶ Тому зовсім безпідставним є повторюваний завжди і всюди погляд польських істориків, що Казимир Вел. „відзискав“ у 1349 р. втрачену Польщею в 981 р. Галичину (Червону Русь), зайняту Володимиром Вел. Казимир Вел. наказав бити для Галичини окремі гроші із зображенням „льва“, як

383

герба Галичини та з написом „руська монета“.¹⁷ По його бездітній смерті його сестрінець Людвик угорський з роду Анжу (Андегавенів), ставши польським королем (з 1370—1382), відділив Галичину від Польщі й передав її в управу, як угорську провінцію, князеві Володиславові Опольському (із шлезьких князів). Цей Володислав, що підписувався „з Божої ласки опольської, велюньської і Руської землі дідичний володар“, правив Галичиною з 1372—1378 р. як останній галицький князь під зверхністю угорського короля Людвика.¹⁸ По нім обсадив Людвик Галичину угорськими намісниками й угорським військом. Коли ж по смерті Людвика в 1382 р. в Угорщині почалися усобиці, а його старшу дочку Марію, яка у своїх грамотах уживала титулу „угорського короля і короля Галичини і Володимирії“, ув'язнено, його молодша дочка Ядвига, польська королева, користуючись цим, захопила Галичину в 1387 р. і втілила її до Польщі.

По тім остаточнім втіленню Галичини до Польщі лишилася вона при ній аж до першого розбору Польщі в 1772 р. В цій II-гій

добі над Дніпром відновив Богдан Хмельницький, галичанин з походження, в 1648 році Українську Державу у вигляді Козацької Держави, що проіснувала до 1764 р. Одначе Галичина до неї не належала. Що правда, Хмельницький два рази в часі свого володіння був у Галичині й два рази облягав Львів, все таки Галичина надалі лишилася при Польщі. Тому то, коли над Дніпром оновлено історичну традицію нашого народу, Галичина (хоча й тут спричинив Хмельницький українські народні рухи проти Польщі) її собі не засвоїла, а розгубила цю давню традицію князівської доби, завмерла національно і в такому стані перейшла під володіння Австрії.

ІІІ-ТЯ ДОБА

КОРОЛІВСТВО ГАЛИЧИНИ І ВОЛОДИМИРІЇ ПРИ АВСТРІЇ

1772—1918 р.

При першому поділі Польщі 1772 р. Австрія, титулом того, що Габсбурги були від 1526 р. також угорськими королями, а угорські королі з роду Арпадів в початках ХІІІ стол. захоплювали хвилево Галичину і з того часу почали постійно вживати титулу „королів Галичини і Володимирії“, ревіндикувала історичні права угорських королів на Галичину, повертаючи їй одночасно назву „Королівства Галичини і Володимирії“.¹⁹ Крім цього, опираючись на тому, що в часах панування Ярослава Осмомисла Буковина належала до Галичини, ревіндикувала Австрія ті права су-

проти Туреччини і в 1775 р. приєднала Буковину до Галичини. В об'єднанні з Галичиною лишилася Буковина аж до року 1849, коли то утворено з неї окремих коронний край.²⁰ В часі 3-го розбору Польщі 1795 р. одержала Австрія землі між Бугом, Вислою і Пилицею разом із Краковом, які одержали назву Нової Галичини. Однак в 1809 р. втратила Австрія ті землі на користь Варшавського Князівства. В кожному разі від 1795—1809 р. в склад Галичини під володінням Австрії входила також і Холмщина.

За час 146-літньої приналежності „Королівства Галичини і Володимирії“ до Австрії пережив тут український народ велику еволюцію в напрямі національно-політичного освідомлення. В 1837 р. Маркіян Шашкевич дав у Галичині почин до національного відродження. Після заборони Росією українського друкованого слова над Дніпром у 1876 р. стає Галичина „Піємонтом“ української національної ідеї. Великий син Галичини, Іван Франко, перетоплює розбиту українську народну галицьку масу у свідому своєї найвищої мети національно-політичну одиницю. Тут прийшли народини „Української Га-

лицької Армії“ в „Січах“ і „Со-
колах“ та в організації „Україн-
ських Січових Стрільців“ в 1894
—1914 р., які у визвольних змаганнях в ча-
сі великої світової війни своєю кров'ю ку-
вали кращу долю не тільки Галичини, але
й усїєї Соборної України.

IV-ТА ДОБА

ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ ГАЛИЦЬКИХ УКРАЇНЦІВ

1914—1941 р.

1. УЧАСТЬ І ДОЛЯ ГАЛИЦЬКИХ УКРАЇНЦІВ У СВІТОВІЙ ВІЙНІ 1914—1918 р.

Вибух великої світової війни в половині 1914 р. спричинив цілковитий розлад в житті українського народу в Галичині, перериваючи безнадійно його мирний розвиток. До завязаного бою на життя і смерть проти Австро-Угорщини та союзної Німеччини виступила між іншими державами також сусідня Росія. В бажанні Росії, розбити австро-угорську монархію, містилося також бажання, знищити те огнище народного життя, яке мав український народ в границях Австро-Угорщини та поширити російську державну владу на всі українські землі, щоб могли на їх цілому просторі давити українське народне життя.

З волі українського народу в Галичині виникла у Львові „Головна Українська Рада“, (пізніше переіменована в „Загальну Українську Раду“), якій віддано провід у всіх народних справах на час війни: вона оголосила, що війна проти Росії є війною за визволення України і видала заклик повернути проти Росії всі народні сили. З її спонуки взялася „Боева Управа“ до створення з нашої молоді військових відділів, званих „Українськими Січовими Стрільцями“, які своєю кров'ю мали здобути для України ліпшу долю. Та воєнні події склалися зразу так, що Галичина й Буковина опинилися на якийсь час у руках Росії. Народні провідники приневолені були покинути рідний край та перенестися на захід Австро-Угорщини (головним чином до Відня) і з чужини вести далі працю по визволенню рідного краю.

2. ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА І З'ЄДИНЕННЯ З УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ

1918—1919 р.

Коли під кінець 1918 р. Австро-Угорщина стала в наслідок перемоги противників

хилитися до упадку, вона висунула, щоб рятувати своє існування, справу самоуправи австрійських народів. Австрійський цісар Карло I заповів у своєму маніфесті перетворення Австрії (без Угорщини) в союз народних держав, а одною з таких держав мала бути й Українська Держава (з т. зв. Східної Галичини й Буковини). Опираючись на цісарську заяву та на право самовизначення народів, проголошене президентом З'єдинених Держав Північної Америки, Вільсоном, зібралася у Львові 18-го жовтня 1918 р. „Українська Національна Рада“, в склад якої входили представники Галицької, Буковинської й Закарпатської України. Вона предложила „Українським Національним Зборам“, які зібралися 19-го жовтня, на затвердження ухвалу, що з українських областей Австро-Угорщини, тобто із Східної Галичини, північно-західної Буковини й північно-східної Угорщини, постає Українська Держава.

Користуючись розкладом Австро-Угорщини, проголосила себе Польща незалежною державою й пред'явила свої давні історичні права також на українські землі. Супроти цього „Укр. Нац. Рада“ вирішила

забрати у свої руки владу на українських областях бувшої Австро-Угорщини. Дня 1 листопада 1918 р. вранці Українські Січові Стрільці разом з українськими частинами бувших австро-угорських полків, обсадили столицю Галичини Львів. На ратушевій вежі замаяв жовтоблакитний український державний прапор, а на мурах міста появилася відозва „УНРади“ до населення з проголошенням на українських землях бувшої Австро-Угорщини Української Держави, пізніше названої „Західно-Українською Народною Республікою“. Та по трьох тижнях завзятих боїв, 21-го листопада, супроти військової переваги поляків, українські війська, а з ними „У. Н. Рада“ та „Державний Секретаріят“, приневолені були залишити Львів.

Уряд „ЗУНР“ перенісся до нового осідку, до Станиславова. Там дня 3-го січня 1919 р. урочисто проголошено з'єдинення „ЗУНР“ з Придніпрянською „Українською Народною Республікою“, яка після революції й розпаду царської Росії в 1917 р. проголосила свою незалежність, в одну „Українську Народну Республіку“, з забезпечен-

ням самоуправи „Західній Області УНР“, як стала зватися „ЗУНР“. Цей день був днем з'єдинення віками відділених частин України: Галицької, Буковинської, Закарпатської й Придніпрянської в одну Соборну Україну.

Тим часом боротьба в Галичині йшла далі. Українські війська облягли Львів і протягом півроку держали Східну Галичину аж по ріку Сян, за винятком залізничного шляху Львів—Перемишль, що разом із тими містами був у польських руках. Та супроти військової переваги поляків, не маючи нізвідки підмоги й воєнних припасів, Українська Галицька Армія та Укр. Січові Стрільці подалися за границю Галичини, за Збруч, до Кам'янця Подільського, де осів також уряд „З. Области УНР“ з диктатором д-ром Євгеном Петрушевичем на чолі.

3. ГАЛИЧИНА ПІД ВЛАДОЮ ПОЛЬЩІ 1919—1939 р.

З цієї хвилини доля галицьких українців зв'язалася тісно з Придніпрянщиною. УГАрмія й УССтрільці беруть активну

участь у боротьбі, яку „Українська Центральна Рада“, що стояла на чолі УНР, приневолена була вести то з більшовиками, які, поваливши дотеперішній російський революційний уряд і захопивши всю владу в руки робітничо-салдатських рад, хмарою наступали на Україну, то з московськими добровольчими військами Денікіна, що боролися і з українцями, і з більшовиками в ім'я відбудови царської Росії й з'єдинення „всіх руських земель“.

Після упадку „Укр. Центральної Ради“, після упадку „Гетьманщини“ Скоропадського, вкінці після упадку УНР отамана Петлюри та після заключення в березні 1921 р. миру між Польщею й більшовиками в Ризі, справа незалежності Галичини була припечатана. Дня 15-го березня 1923 р. держави, які перемогли у світовій війні, передали владу над українською Галичиною Польщі. Від 1349 р. галицькі українці опинилися вдруге під володінням пансько-шляхетської Польщі.

Українському народові Галичини довелося на протязі 20-ти років польського володіння переживати тяжкі хвилини. Розпочалася колонізація українських земель

польськими колоністами. Сильною рукою давила Польша всякі змагання українців-галичан до незалежності, обмежувала їх права, нищила культурно-просвітні й господарські установи, вважаючи цілу область із Львовом як корінно польську землю, як Східну Малопольщу. Не допущено до заснування українського університету, а на польський університет у Львові не допущено українських студентів, так, що українці приневолені були заснувати таємний підземельний університет, який проіснував від 1919—1925 р. Відмовлено українцям-галичанам автономії, коли цього домогалася українська репрезентація у варшавському Сеймі.

4. ГАЛИЧИНА ПІСЛЯ ОБ'ЄДНАННЯ З „УКРАЇНСЬКОЮ РАДЯНСЬКОЮ СОЦІЯЛІСТИЧНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ“

1939—1941 р.

В дні 1-го вересня 1939 р. вибухла несподівано польсько-німецька війна, яка закінчилася повним розвалом Польської Речі-посполітої. Здавалося, що для Галичини засвітить сонце свободи, та історичні по-

дії пішли іншим шляхом. В дні 17-го вересня більшовицька червона армія дістала від уряду Союзу Радянських Соціалістичних Республік наказ, вступити в границі Польщі; 22-го вересня зайняла вона Львів, а далі цілу Галичину по Сян, яку, як частину Західної України, в жовтні 1939 р. об'єднано з Українською Радянською Соціалістичною Республікою. — В цей спосіб Галичина стала складовою частиною великого СРСР. Чого не встигли століттями доконати московські царі — довести до об'єднання всіх руських земель — доконали більшовики.

Вступаючи в границі Західної України, більшовики несли на своїх червоних прапорах галасливі заклики визволення українського населення з польсько-шляхетського ярма, звільнення від панування поміщицько-капіталістичної Польщі. В першій хвилині здавалося, що ці кличі щирі: розпочато „українізацію“, у Львові переіменовано польський університет в „Український Університет ім. Івана Франка“, по вулицях, склепах та установах появилися українські написи. Та був це тільки брехливий обман.

Поступово почалося московщення всього: всі українські народні, культурно-просвітні та господарські установи знищено, всі ділянки народного українського життя захопила у свої руки більшовицька „жидо-комуна“, ведучи насильну марксистсько-ленінсько-сталінську пропаганду. Українське галицьке селянство позбавлено землі введенням „колгоспів“. Знищено всякі прояви національно-політичного й церковно-релігійного життя. Розпочалося ув'язнення й висилання в глибину СРСР свідомих українських інтелігентів і селян. Обличчя більшовиків відкрилося при дійсному світлі.

Здавалося, що прийшов кінець українцям-галичанам, одначе знову несподівано засвітило їм сонце свободи, але не зі сходу, тільки від заходу.

5. ДАВНЯ КНЯЗІВСЬКА ГАЛИЧИНА ВІЛЬНА.

(Визволення Львова 30 червня. — Проклямація про створення області п. н. Галичина 1 серпня 1941 р.).

В день 22-го червня 1941 р. Великонімецьчина, маючи в руках дійсні докази про те, що на неї готується потайки напад з боку СРСР, приневолена була оголосити йому

війну. Німецька Армія з доручення Фірера Адольфа Гітлера почала наступ і, розбиваючи безпощадно ворога, 30-го червня звільнила від більшовицького ярма Львів. А 1-го серпня генерал-губернатор д-р Франк прибув у Львів та проголосив від імені Фірера, що зайняті області із Львовом, Перемишлем, Станиславовом, Тернополем, Коломиєю і т. д. творять як Губернаторство область (дистрикт) п. н. Галичина, на чолі якої стоїть губернатор. Область Галичина стає частиною Генерал-Губернаторства, яке створено після розвалу Польщі й лишається під охороною Великонімеччини.

На мурах міста Львова появилася в німецькій і українській мовах прокламація до населення Галичини, в якій подано до відома населення рішення Фірера, проголошене 1-го серпня усно генерал-губернатором. В цей спосіб старій князівській Галичині повернено її давнє історичне ім'я. Українці-галичани взяли негайно до праці, бо тільки невсипущою працею встигнуть зготувати кращу долю своїй Батьківщині.

ПРИМІТКИ

¹ Не слід тут мішати поняття „Галичина“ з князівських часів XI—XIII століття (див. додану історичну карту ч. 1), тобто українського Подністров'я з Покуттям, Посяння і Побужжя, з поняттям „Галичини“ за австрійських часів від 1772 р. За часів Австрії звалися „Галичиною“ не тільки ці українські області, прозвані зовсім невірно „Східною Галичиною“, але й польські області на захід від Сяну, утворені з частин Краківського і Сандомирського воевідств, прозвані невірно „Західною Галичиною“. Урядовий титул для цих двох частин був „Королівство Галичини і Володимирії з Вел. Князівством Краківським і Князівствами Освенцімом і Затором“.

Поняттю „Галичина“ з князівських часів відповідав менше-більше адміністраційний поділ, впроваджений після об'єднання Галичини з Польщею Казимиром Вел. 1349 р., і остаточно королевою Ядвігою 1387 р. А саме князівській Галичині відповідали Воевідство Руське з землями: Львівською, Перемиською, Сяницькою, Галицькою і Холмською, Воевідство Белзьке та західна частина Воевідства Подільського (звані звичайно „Червоною Руссю“).

Пор. з літератури — D. Zubrzycki: Grenzen zwischen der russinischen und polnischen Nation in Galizien і його ж: Granice między ruskim і polskim narodem w Galicyi — Львів 1849; М. Грушевський: Історія України—Руси (2 вид.), Київ—Львів 1905, стор. 372—373 і 455—461; М. Кордуба: Західне пограниччя Галицької Держави між Карпатами і долішним Сяном (Записки Наук. Т-ва ім. Шевченка, т. 138/140, стор. 159—245) і відбитка, Львів 1926; P. Dąbkowski: Podział administracyjny Województwa Ruskiego і Beżskiego w XV wieku (Zabytki Dziejowe. Wyd. T-wa Nauk. we Lwowie, T. V), Львів 1939; źródła Dziejowe, Tom XVIII, cz. 1 і 2: Ziemie ruskie. Ruś Czerwona, Варшава 1902-3 і Tom XIX: Ziemie Ruskie. Wołyń і Podole, Варшава 1889.

² Іпатський Літопис (вид. Ст.-Петербург 1871) стор. 17 і Лаврентіївський Літопис (вид. Ст.-Петербург 1897), стор. 29; Софійський І Літопис (Полное Собрание Русских Летописей V. вид. 2 Ленинград 1925), стор. 93 подає ще „вятичів“. Ця звістка нашого літопису набирає тим більшого значення, що до оповідання притягнуто фрагменти з умови князя Олега з Візантією 907 р., яка була результатом цього дуже щасливого походу. Пор. Грушевський: Виїмки з жерел до історії України-Руси; Львів 1895, стор. 36, прим. 1.

³ Грушевський: Чи було між руськими племенами плем'я хорватів? Записки НТШ., том 31, стор. 32, 6 рефератів поданих в скороченні; його ж: Історія України-Руси I, Львів 1898, ст. 125, I (2 вид.) Львів 1904, стор 187, I (3 вид.),

Київ 1913, стор. 213; Ст. Томашівський: Українська Історія I, Львів 1919, стор. 27. До „хорватського питання“ гл. мою монографію п. н. „Д-р Юліян Целевич“ (Збірник істор.-філософ. Секції НТШ, том XV, Львів 1927, стор. 23—24).

- 4 Перша згадка про історичного князя Польщі, Мешка I, походить лише з 963 р. з нагоди перемоги німецького маркграфа Герона, згідно герцога Віхмана над Мешком, отже в 56 років після походу Олега 907 р. на греків. Thietmar: Chronicon (Monumenta Germaniae Historica. — Scriptores Rerum germanicarum. Nova series, T. IX, Berlin 1935, стор. 54); Widukind: Sächsische Geschichten, übertr. von Paul Hirsch. 5 Aufl. Leipzig 1931 (Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit Bd. 39, стор. 139).
- 5 Іпатський Літ., стор. 54; Лаврент. Літ., стор. 80.
- 6 Професор Варшавського Університету Ст. Арнольд так пише в V-му розділі збірного видавництва: „Polska, jej dzieje i kultura“ (T. I, Варшава 1929) п. н. „Budowniczości państwowości polskiej“ (стор. 57) про цю справу: „Natomiast Śląsk i Kraków nie podlegały, wbrew temu co twierdzą niektórzy nasi historycy (S. Zakrzewski), jego (Мешка I) władzy: w nieznanym bliżej czasie, w każdym razie w latach 955—965, zarówno Ślązanie jak i Wiślanie byli podbici lub uzależnieni przez Czechów. Nie należały też do Mieszka Grody Czerwieńskie, które zostały przez Włodzimierza ruskiego zdobyte na „Lachach“ — jak mówi późniejszy kronikarz kijowski — w roku 981;

в року 963 були one в ściślejszym зв'язку
власні з тем тerytorium, które знаjadowало się
в залежності од Czechów, т. j. krakowsko-san-
domierskiem“. Пор. тут (між стор. 58 і 59) карту
в опрацюванні проф. Арнольда „Polska za cza-
sów Mieszka I i Bolesława Chrobrego“, якої фо-
тознимку додається (гл. істор. карта ч. 2).

⁷ Ібрагім ібн-Якуб каже, що до чехів на-
лежали міста Фрага (Прага) і Краква (Кра-
ків). Пор. Грушевський: Виїмки з же-
рел, стор. 77; Кузьма Празький також
зачисляє місто „Кракова“ до чеських міст
(пор. його хроніку в *Fontes Regum Bo-
hemicarum*, Т. II, Praha 1874, стор. 116).

⁸ Польський історик XV стол. Długosz: *Histo-
ria Polonica I* (Opera omnia, ed. Al. Przędzie-
cki X), Краків 1873, стор. 52, каже: „Przemisla
a Przemislav fundata“. Одначе Al. Semko-
wicz: *Krytyczny rozbiór Dziejów Polskich Ja-
na Długosza*, Краків 1887, стор. 68, пише: „Wia-
domość o założeniu... Przemyśla... przez Prze-
mysława — niema żadnej podstawy historycz-
nej“.

⁹ Про походження літописної звістки з 981 р. лише
з кінця XI ст. й про міркування нашого літопис-
ця на тему „ляхів“ — пор. Грушевський:
Історія України-Руси I, (3 вид.), стор. 491; То-
машівський: *Українська Історія I*, стор.
38—39, — вважаючи посідання т. зв. „Червен-
ських городів“ незвичайно важливим з огляду
на три торговельні шляхи, які йшли туди і пе-
рехрещувалися коло теп. Львова, так пише: „Чи-
мале віддалення цього міжнародного осередка
від Києва поясняє достаточо, чому ця земля
могла бути так довго поза обсягом безпосеред-

ньої влади київських князів. Та сама обставина була причиною, що цей край легко дістався під політичний вплив ближчих держав на заході і півдні, як аварської (568—797) і великоморавської (830—905). Лише по упадку цієї останньої міг тут відчутися вплив Києва, одначе ці нитки згодом певно ослабли, натомість швидкий зріст чеської держави у середині X в. довів до певної залежності Сяну і гор. Буга від Праги, яка володіла цілою Ляхією (гор. Повисля) із Краковом“. А далі пише так: „Тому не диво, що Володимир, як тільки сів у Києві, піднімає похід на західні племена та на ляхів (981) і забирає зв'язані з нею дулібські та хорватські городи: Перемишль, Белз, Червен і ін. Чи Чехія змагала до відібрання цих городів, не маємо відомостей, хіба що похід Володимира на хорватів (993) умахатимемо епілогом війни 981 р. Незабаром одначе стрінули чехи тяжку конкуренцію в Польщі, якої князь Болеслав Хоробрий (992—1025) відкинув їх із долини Висли та захопив не лише Краків (999), а й ще Моравію і Словаччину. У слід за тим на Україні і на Угорщині перенесено назву ляхів на Польщу“.

¹⁰ Що т. зв. „Червенські городи“ не обіймали цілої Галичини по Збруч, як думають деякі польські історики, стверджує це професор Краківського Університету Вл. Семкович: *Geograficzne podstawy Polski Chrobrego* (відбитка з *Kwartalnika historycznego*, Р. 39, Краків 1925): „Co się tyczy zasięgu tych terytorjów ku wschodowi, to mniemam, że nie należy go zbyt przesuwać poza granice późniejszych ziem: sanockiej, przemyskiej i bełzkiej“ (стор. 57). Пор. до

цього додану проф. Семковичем орієнтаційну карту „Granice zdobyczy Chrobrego“ і згадану вже вище карту проф. Арнольда. Хоча проф. С. іде за думкою тих деяких польських істориків, які хотять Краків і простори вислян, а з тим і „Червенські городи“ бачити в посіданні Мешка I, крім цього до слів, що „w r. 981 Włodzimirz wyprawił się na Polskę“, додає він таку увагу: „Takie tylko polityczne znaczenie przypisać można zdaniem mojem, w tem miejscu określeniu „Ljacham“, nie zaś etnograficzne w mniemaniu, że grody te leżały wówczas na terytorjum etnograficznem Lachów tj. polskiem, żadne bowiem względy ściśle naukowe do takiej interpretacji nie upoważniają“ (стор. 55, прим. 6). „Червенські городи“, а тим більше далі на схід положені області по Збруч, були отже етнографічно „українські“ всупереч поглядам деяких польських істориків, які цілу Галичину вважають під політичним і етнографічним оглядом „корінно польською землею“, забраною від Польщі Володимиром Вел.

¹¹ Грушевський: Іст. Укр.-Руси II (2. вид.) стор. 408.

¹² Там же.

¹³ Там же.

¹⁴ Там же стор. 461.

¹⁵ А. Петрушевич: Уставная таможенная грамота Берладского князя Ивана Ростиславича с 1134 года (Слово, Львів 1862, ч. 86); А. Петрушевич: Было-ли два Галичи, княжескии города... (Науковий Сборник, Львів 1865, стор. 40—41) і Kaindl: Geschichte der Bukowina I, 2. Aufl. Czernowitz 1896, стор. 32.

- ¹⁶ R z y s z c z e w s k i e t M u c z k o w s k i: Codex diplomaticus Poloniae I, Варшава 1847, стор. 210, ч. 119. В Польщі не існувала на протязі 500 років аж до часів історика Длугоша († 1480 р.) ніяка традиція про приналежність „Червенських городів“ до неї та про відібрання їх Володимиром від Польщі. Нема про те ніякої згадки в численних польських історичних річниках, нема найменшої згадки в найстаршого польського літописця Галя Аноніма (поч. XII ст.). А годі припустити, щоб втрата такої важної області не була занотована, коли нотовано точно і такі події, як вступлення на престол або смерть єпископів, пошести і т. і. Перший подав про це в 500 рр. пізніше Длугош, опираючися на нашому літописі, при чому подав хибний рік 985, зам. 981. Крім слів, що „Володимир, князь Руси, здобув і зайняв польські городи, а саме Перемишль, Червен і інші“, що вказує виразно на користання з нашого літопису, все інше є фантазією Длугоша, який викомбінував це на тій основі, що подія сталася за володіння Мешка I в Польщі. Отже його власною комбінацією є слова, що „Володимир уперве виповів князеві Польщі Мешкові війну, яку ведено зі змінливим щастям: раз побіда була за поляками, іншим разом за русинами“. До звістки нашого літопису додає ще Длугош, що Володимир забрані городи „обсадив сильною військовою залогою та піддав їх під владу свою й русинів“. D ł u g o s z: Historia Pol. I, стор. 137.
- ¹⁷ J. S t u p n i c k i: O monetach halicko-ruskich, Львів 1865 і йогож: Rothreussische Münzen polnischer Könige, відб. з „Wiener Numism. Monatsheften“ 1861).
- ¹⁸ Т а м ж е пор. такі самі монети князя Володисла-

ва Опольського і короля Людвика з галицьким „львом“ і написом „руська монета“.

- 19 Ці історичні права були зазначені в офіційному видавництві, видрукованому у Відні 1772 р. в латинській мові п. н. „*Jurium Hungariae in Russiam Minorem et Podoliam... praevia explicatio*“, в німецькій мові п. н. „*Vorläufige Ausführung der Rechte des Königreichs Hungarn auf Klein oder Roth Reussen und Podolien*“ та в польській мові п. н. „*Wywód poprzedzający praw Korony Węgierskiej do Rusi Czerwonej i Podola*“. Як герб Галичини, замість галицького державного „льва“, прийняла Австрія „чорну галку“ — герб Галицької землі.
- 20 Австрія вважала Буковину як частину Покуття, окуповану турками. *Kaindl: Geschichte der Bukowina III, Czernowitz 1898*, стор. 10 і 14. До 1849 р. була вона об'єднана з Галичиною як її округа (*Kreis*), з цього року стала окремим коронним краєм. Там же стор. 23 і 27.
-

Додаток

ПОРЯДОК

ГАЛИЦЬКИХ І ГАЛИЦЬКО - ВОЛОДИМИРСЬКИХ КНЯЗІВ

в часах незалежності до 1349 р.

1. Б о р и с, син Володимира Вел. київського
2. В с е в о л о д, син Володимира Вел.
3. Р о с т и с л а в, син Володимира, внук Ярослава київського, прогнаний з Галичини 1064
4. Я р о п о л к, син Ізяслава київського 1077—1084
5. Р ю р и к, Володар, Василько, сини Ростислава (3) 1084—1124
6. В о л о д и м и р к о, син Володаря (5) 1124—1153
7. Я р о с л а в О с м о м и с л, син Володимирка (6) 1153—1187
8. О л е г і В о л о д и м и р, сини Ярослава (7) 1187—1188
9. Р о м а н, син Мстислава, кн. волинський 1188—1189
10. В о л о д и м и р (8) вдруге 1189—1199
11. Р о м а н (9) вдруге 1199—1205
12. Д а н и л о, син Романа (9) 1205—1206
13. В о л о д и м и р І г о р е в и ч, з чернігівських князів 1206—1208

14. Роман, брат Володимира (13)	1208—1209
15. Ростислав, син Рюрика київського	1210
16. Роман (14), вдруге	1210
17. Володимир (13) вдруге	1210—1211
18. Данило (12) вдруге	1211—1212
19. Мстислав Німий, з князів волинських	1212—1213
20. Володислав, боярин галицький	1213—1214
21. Кольоман, королевич угорський	1214—1219
22. Мстислав Удатний, з князів київо-смоленських	1219
23. Кольоман (21) вдруге	1219—1221
24. Мстислав Удатний (22) вдруге	1221—1227
25. Андрій, королевич угорський	1227—1230
26. Данило (12) втретє	1230—1232
27. Андрій, кор. угор. (25) вдруге	1232—1233
28. Данило (12) вчетверте	1233—1235
29. Михайло і син його Ростислав, з князів чернігівських	1236—1238
30. Данило (12) вп'яте	1238—1264
31. Лев, син Данила (12)	1264—1300
32. Юрій, син Льва (31)	1300—1308
33. Лев, син Юрія (32)	1308—1323
34. Юрій-Болеслав, з кн. мазовецьких	1325—1340
35. Любарт Гедиминович, з князів литовських	1340—1349

ІСТОРИЧНІ КАРТИ

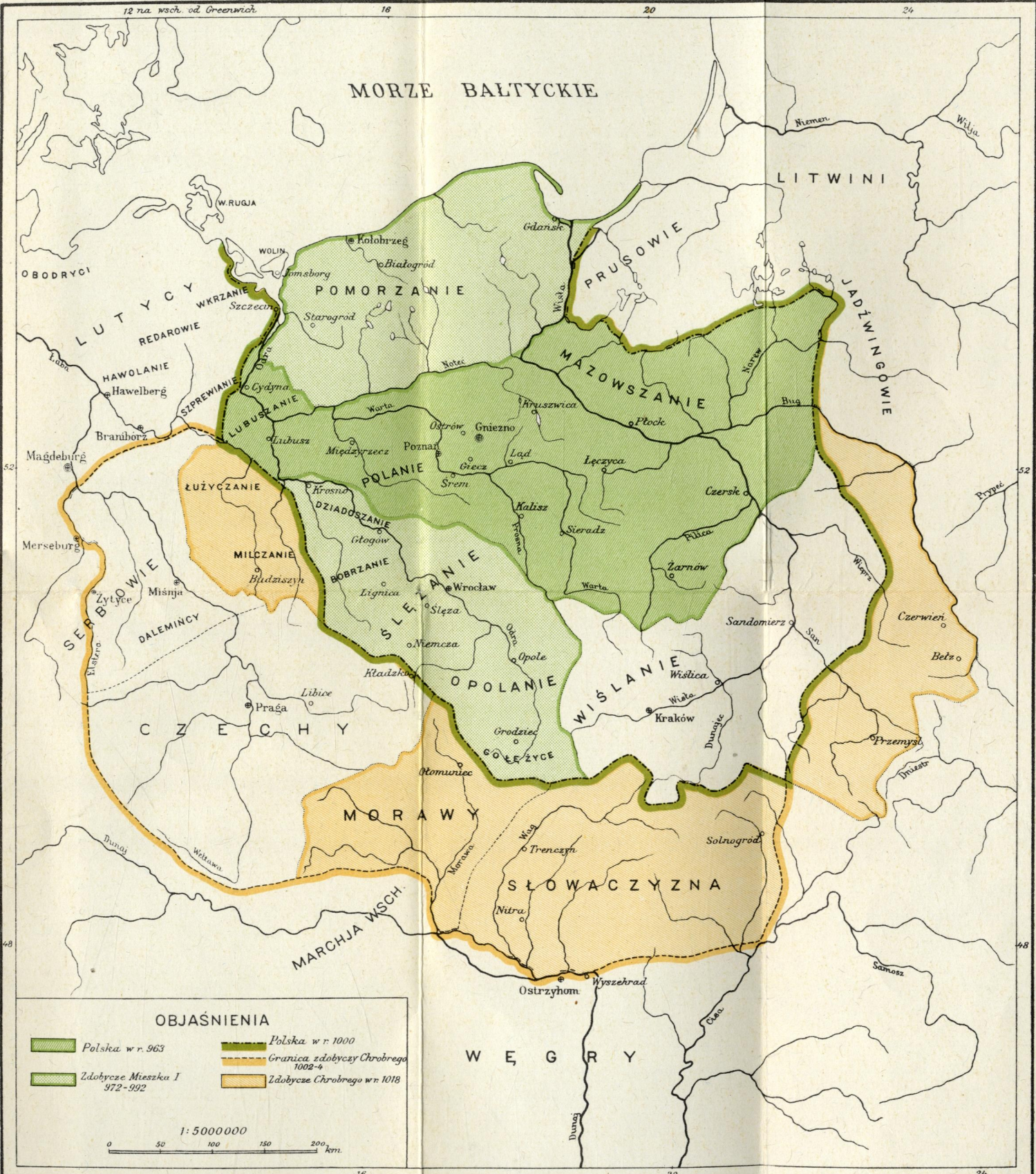
1. Галицько - Володимирська Держава в XIII—XIV стол. (з М. Грушевського: Ілюстрованої історії України).
2. Польща в часах Мешка I, і Болеслава Хороброго 963—1025 (з видавн. „Polska, jej dzieje i kultura“). Тут область віслян і Краків до 999 р. поза межами Польщі. — „Червенські городи“, це область з Перемишлем, Червенем і Белзом, а не Галичина по Збруч.

Галицько-Володимирська Держава в XIII—XIV стол.

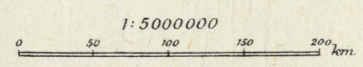

12 na wsch. od Greenwich 18 20 24

OBJAŚNIENIA

- Polska w r. 963
- Zdobycze Mieszka I 972-992
- Polska w r. 1000
- Granica zdobyczy Chrobrego 1002-4
- Zdobycze Chrobrego w r. 1018

Р

руб 20 коп

(1986)

рл

224

рл 224

Б. Барвінський

Коротка історія